

Als gebinten konden vertellen

Tekst: Hans Siemes
Foto's: Stichting
Ijsselhoeven

Elke oude boerderij heeft zijn eigen geschiedenis. Als de gebinten zouden kunnen vertellen wat er zich vroeger afspeelde, kwamen er mooie verhalen naar boven. Over de 'bolle' bijvoorbeeld, die even een uurtje rust moest nemen, voordat hij weer dekken kon. Of over onderduikers die zich verstopten in een grote schoorsteen. Er zijn echter ook minder mooie verhalen. Over brand of MKZ (mond-en-klauwzeer, red.), waardoor boeren hun hele veestapel verloren.

De Stichting Ijsselhoeven die zich in Salland sterk maakt voor het behoud van karakteristieke boerderijen en boerenerven, heeft een aantal van die verhalen opgetekend. Allemaal verschillend, maar ze geven weer wat zich in de loop der eeuwen op de boerderijen heeft afgespeeld. Alledaagse maar ook bijzondere dingen. Een greep daaruit. 'Als gebinten konden vertellen' is voor 12,50 euro plus verzendkosten te bestellen bij www.ijsselhoeven.nl.

Kleine mensen, kleine deuren

Het Mottenhuisje heet deze witte dijkwoning langs de IJssel bij Wijhe. Het huis op de motte (heuvel) is een Rijksmonument. Vroeger een boerderijtje waar slechts plaats was voor drie koeien, een varken, een paar kippen en een gezin. Waarschijnlijk 350 jaar oud. In het inmiddels gerestaureerde huisje geeft de deur van het toilet (eerder een washok) het duidelijkst aan hoe klein de mensen vroeger waren. De deur is 1,60 meter hoog. Kleine deuren komen in heel veel oude boerderijen voor. Boeren en boerinnen van toen, die vaak gebukt door het leven gingen, zouden de jongeren van nu met hun 1,90 meter of meer als reuzen zien.

Een middagje naar de bolle

Het is een van de mooiste woorden in de streektaal: motorbolle. De inseminator van de KI die met het stiersperma in een koker op zijn motor langs de melkveebedrijven ging om de koeien te insemineren. Heel simpel om voor dit beroep een streeknaam te bedenken: de motorbolle. Voordat die gemotoriseerde stier eind jaren veertig, begin jaren vijftig van de vorige eeuw op pad ging, ging de boer met zijn beste koe naar de stier van een ander. De veefokkers van Roetert op boerderij De Bloemendal in Diepenveen hadden zelf stieren. Zoals deze Frits die in 1919 parmantig voor de achterdeur op de foto werd gezet.

Om inteelt te voorkomen en nakomelingen te krijgen van de beste stier van een ander, moest hij geregeld met een koe aan het touw op pad. Naar boerderij de Brinkgreve, anderhalf uur lopen verderop, maar daar hadden ze dan ook een stier van naam en faam staan. Roetert was vaak niet de enige die kwam aanzetten. Het betekende dat hij een uurtje moest wachten, voordat de stier weer tot de daad in staat was. Vervolgens anderhalf uur naar huis lopen en de middag zat er op. Het was niet belangrijk. Iedereen had nog tijd.

Bij De Bloemendal is eeuwenlang vee gefokt. De boerderij wordt al in de 15de eeuw genoemd. Vanaf 1848 huist de familie Roetert er, nadat al eerder rond 1675 een Roetert op de boerderij heeft gewoond.

Uit volle borst in de woonkamer

'Wat de toekomst brengen moge'. Uit volle borst zongen de dames van de Hervormde Vrouwenvereniging iedere maandagavond hun stamlied in de voorkamer van boerderij Het Weerdje in Olst. Het was een avond met gezang, praten over het geloof en koffie. Van 1947 tot 1981 waren de dames paraat. Veel meer boerderijen dienden als verzamelplaats voor zangverenigingen, waaronder de christelijke Hazeu-zangers die hun meerstemmige psalmen ten gehore brengen, begeleid door het getik van de hamer.

Die voorkamer van Het Weerdje is nog helemaal authentiek. Met hoge voorramen, schilderijen, portretten en deuren in oorspronkelijk bruin. In het midden de lamp. Vroeger brandden hier de olielampen. Opa en oma Dijkslag beschouwden de komst van elektriciteit als een zegening. Dat gezeul met die olielampen! Ze verdwenen prompt in de kolk. Weg met die ellendige dingen.

Onderduikers in de schoorsteen

Boerderij 't Zielegoed in Welsum ademt historie met haar grote voorhuis uit circa 1670. Twee schoorstenen priemen omhoog. In de Tweede Wereldoorlog hebben ze een opmerkelijke rol gespeeld. De bewoners van 't Zielegoed roerden zich in de ondergrondse. Geregeld werden mensen met een roeibootje naar de overkant van de IJssel gesmokkeld. De boot lag overdag in een van de woonkamers verborgen. In huis zaten ook onderduikers op zolder. Als er onraad dreigde, konden ze via een stalen luik in de schoorsteen kruipen en daar via ijzers in de binnenmuur naar boven klimmen. Op die manier konden zes tot zeven man zich verstoppen.

De boerderij waarvan de voorgevel vanaf de weg niet te zien is – de bewoners kijken uit op de IJssel – bevat tal van oude ornamenten en een heel gebintenwerk. Het pand is gedeeltelijk gerenoveerd.

Uilen in de hooiblazer

Hoog bovenin de stal van boerderij De Disselenbrink in de buurtschap Marle, een stukje Overijssel aan de Gelderse kant van de IJssel, hangt een vreemd apparaat. Het zijn de restanten van een hooiblazer die halverwege de vorige eeuw in gebruik is geweest. Een slim ding dat het 'opsteken' van het hooi met een hooivork overbodig maakte. Zwaar werk, iedere keer een lading hooi boven de macht richting hooizolder tillen. Het apparaat blies het hooi zo naar binnen. Hoewel, hij raakte ook wel eens verstopt en het was hoe dan ook een stoffige boel. Lang zijn die blazers niet gebruikt. Pakken geperst hooi waren toch gemakkelijker. Uilen, zeer gewild op de boerderij, omdat ze muizen wegvingen, hebben nog tijden een fijn nest in de buis van de hooiblazer gehad.

Van bouwen komt trouwen

Boerderij De Kleine Vlaskamp in Olst heeft een merkwaardige, dichtgemetselde deur midden in de zijgevel. Een ongebruikte toegangsdeur in een boerderij is niet bijzonder. Per slot van rekening werd hij in het verleden maar twee keer gebruikt: bij de bruiloft om het jonge stel binnen te laten en bij het overlijden om de kist van man of vrouw naar buiten te dragen. Voor de rest ging iedereen achterom. Bij de meeste boerderijen is dat nog steeds zo. De dichtgemetselde deur in Olst had een andere reden. Een blijde. In de boerderij woonde Derk Vlaskamp, boer maar ook kassier van de plaatselijke Boerenleenbank. Een dubbelfunctie die toentertijd wel meer voorkwam. Eenvoud, boeren en de bank hoorden in die dagen bij elkaar. Derk, 51 jaar en ongetrouwd, besloot in 1916 een nieuw voorhuis te bouwen met aan de ene kant kantoor plus woonruimte en aan de andere kant woonruimte om te verhuren, beide voorzien van een aparte deur. De bouw was volop aan de gang, toen Amor de veel jongere Johanna Keizer (34) op Derks pad bracht. De dubbele woning moest halsoverkop veranderen in één woning waarin het stel zijn intrek wilde nemen. De tweede deur was overbodig en werd nog tijdens de bouw dichtgemetseld. Een wijs besluit, want het paar kreeg nog vier kinderen. De ruimte was meer dan nodig.

